

**Jostein
Gaarder**

**Ted' je to
na nás**

Jedna životní filosofie

≡ KNIHA ZLIN

Ted' je to na nás

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihazlin.cz
www.albatrosmedia.cz

 KNIHA ZLIN

Jostein Gaarder
Ted' je to na nás – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

in

**Ted' je to
na nás**

**Jostein
Gaarder**

**Ted' je to
na nás**

Jedna životní filosofie

Přeložila Jarka Vrbová

≡ KNIHA ZLIN

This translation has been published with the financial support of NORLA.

Tento překlad vychází s finanční podporou literární agentury NORLA.

Poděkování

Rád bych poděkoval
Anne Sverdrupové-Thygesonové,
Dagu O. Hessenovi a Øysteinu Elgarøyovi,
kteří z dobré vůle přečetli rukopis této knihy
a přispěli do něj svými moudrými, uvážlivými
a chápavými komentáři.

J. G.

Obsah

Úvodem / 11

Kouzelný svět / 16

Slunéčka sedmitečná / 23

Čtenář myšlenek / 27

Můj dědeček / 37

Parapsychologie / 42

Nadpřirozeno / 48

Zeměkoule / 60

Chronometr / 65

Čas a prostor / 72

Geologický čas / 81

Radiové signály / 95

Udržitelnost planety / 104

Vizuální fosilie / 117

Veverka Ratatosk / 126

Ortoped a astronaut / 135

Devět mozků / 141

Současné otázky / 154

Večerní červánky / 173

Milí Leo, Auroro, Noe, Albo, Julie a Máni,

POSADIL JSEM SE před obrazovku notebooku, abych vám napsal, a mám z toho zvláštní pocit. Připadá mi trochu divné komunikovat s vámi tímhle způsobem.

Mám totiž takový plán, že z toho, co vám píšu, vznikne drobná knížka a budou ji moct číst i jiní lidé. Takovému textu, který může číst kdokoli, i když je napsaný pro určitého člověka nebo jen pro několik lidí, se říká „otevřený dopis“.

Dopis budete číst, teprve až bude vytištěný. S tím si ale nemusíte dělat starosti, protože vám o něm ještě předtím, než ho nějaké nakladatelství vydá, budu mnohokrát vyprávět. Už se těším, až knížku vložím do ruky každému z vás, v duchu jsem si to tak naplánoval a bude to slavnostní okamžik pro vás i pro mě. Ještě uvidíme, jestli dostanete tištěný dopis od svého dědečka každý zvlášť, anebo jestli se při té příležitosti

rozhodneme uspořádat velkou oslavu u někoho z nás doma.

Takový literární dopis nepíšu poprvé. Podobnou formou jsem už napsal několik knih, ale ty jsem psal smyšleným postavám.

Jediná výjimka je dopis ženy – a jeho sestavování mě velice bavilo – slavnému biskupovi a jednomu z vážených církevních otců, který žil před šestnácti sty lety v severní Africe. Chtěl jsem nechat hlas té ženy zaznít, jak se tak říká. Byla to skutečně existující žena, jak víme z biskupových *Vyznání*, ale víme o ní jen to, že ji biskup po mnoha letech soužití zavrhl. Nevíme ani, jak se jmenovala, dal jsem jí jméno Floria Aemilia.

Dopis od Florie biskup přirozeně nikdy nečetl, ale chtěl jsem, aby si ho přečetlo co nejvíc jeho dnešních přívrženců, a v knize jsem si pohrával s myšlenkou, že dopis od té nešťastné ženy, již kdysi hluboce miloval, skutečně dostal.

Biskup učinil volbu. Dal přednost věčnému životu na onom světě před láskou k ženě během pozemského života. Byl toho názoru, že jedno vylučuje druhé.

Pro nás je možná nejdůležitější otázka, jak mohl obětovat tolik ze života na tomto světě

pro pouhé představy o *onom* světě. Podobné rozhodování neztratilo za těch šestnáct set let na aktuálnosti, a právě o takových otázkách spojených s životní filosofií bude pojednávat moje knížka.

Psát otevřený dopis skutečným současným lidem je pro mě nové. Jste různého věku, v tuto chvíli vaše věkové rozpětí sahá od několika týdnů po téměř osmnáct let, jste tři dívky a tři chlapci. Máte však něco společného, a nemyslím tím v první řadě to, že máte společného dědečka. Ne, ne, mám na mysli něco úplně jiného, mnohem důležitějšího. Všichni jste se narodili ve 21. století a většina z vás, možná všech šest, bude žít celé 21. století a ve vysokém věku, jak doufám, vkročí i do 22. století.

Já jsem se narodil v polovině 20. století. To znamená, že toto mé psaní obsáhne víc než sto padesát let. Ani v nejmenším nepochybuji, že těchto sto padesát let bude patřit k nejdůležitějším rokům v životě lidstva, a tím také v historii naší planety.

Mám v úmyslu vám něco vyprávět a připravil jsem si celý vějíř perspektiv a pohledů, jež vám

předložím. Patří k nim perspektivy života, naší civilizace a naší zranitelné planety ve vesmíru. Doufám, že se mi podaří to všechno představit ve více či méně propojených úvahách. Zároveň se ale pokusím zaměřit na některá témata jednotlivě.

A průběžně vám budu klást otázky. Na některé jsem sám nikdy nenašel odpověď, ale vy, pokud budete tento dopis číst (znovu!) někdy koncem století, na ně jednou odpověď znát budete. Nebudete ale odpovídat mně. Odpovědi by mě nikdy nedostihly, jako severoafrický biskup nikdy nedostal dopis od Florie Aemilie.

My máme možnost obrátit se na své potomky nebo na budoucí generace. Ti, kdo přijdou po nás, se však nemůžou ohlédnout a zavolat na nás.

Abych vysvětlil, jak to myslím, můžu hned takovou jednu otázku položit:

Jak vypadá svět koncem 21. století?

Je možná chytré položit si tu otázku už teď – čím dřív, tím líp –, neboť přestože dnes nikdo odpověď nezná, je prakticky na nás, kteří žijeme teď, abychom se postarali o to, jak bude konec století vypadat. Formulace „postarat se o to, jak

bude konec století vypadat“ je poněkud odvážná, ano, je dokonce toho nejodvážnějšího ražení. Vy ale jistě chápete, jak to myslím, a jednou někdy daleko v budoucnosti pochopíte, proč to dědeček vyjádřil právě takhle.

Jste různého věku a vy nejmladší ještě budete muset pár let počkat, než si budete schopni sami přečíst, co píšu. Obracím se na svá dospělá vnoučata a dospělostí nazývám už věk od šestnácti let. To znamená, že Aurora a Leo jsou dost staří na to, aby mohli sledovat dědečkovy myšlenky, rozhodně většinu z nich. (Občas bude užitečné se proklikat do nějaké encyklopedie, protože jistě narazíte na některá nezvyklá slova a pojmy.) Zároveň ale doufám, že až budete starší a získáte životní zkušenosti, přečtete si tuhle knížku ještě několikrát. Proto píšu i vám malým, Noe, Albo a Julie. A píšu i tobě, malý Máni. Vítej na světě! Vás všechny budu mít před očima, až budu psát.

Mám před sebou šest mladých tváří, k nimž se obracím. Jaká příležitost a jaké privilegium! Šest mladých občanů tohoto světa!

Kouzelný svět

VYROSTL JSEM na tehdy zbrusu novém předměstí Osla. Čtvrť se jmenuje Tonsenhagen a přistěhovali jsme se, když mi byly tři nebo čtyři roky. Bydleli jsme tam asi deset let a z těch dětských dob mi v paměti zůstala řada jasných, ale nesouvislých obrazů, jakoby v hloubi temného kaleidoskopu.

Jeden z nejjasnějších střípků teď popíšu.

Uprostřed jednoho jasného dne, možná to byla neděle, jsem sebou trhl a náhle jako bych viděl svět poprvé. Jako bych otevřel oči do kouzelného světa. Ptačí zpěv zněl jako průzračná hra flétny. Na ulici si hrály děti a z jakéhosi záhadného důvodu jako by jásavě zářily. Byla to pohádka, zážrak. A já byl v ní. Nacházel jsem se uvnitř hlubokého, zázračného tajemství, v hádance, již nikdo neuhodne, zapouzdržený v ní, jako bych zabloudil do jiné skutečnosti, do jiné bubliny společné se

Sněhurkou a Popelkou. A s princeznou Locikou. S Červenou Karkulkou.

Samotné okouzlení trvalo jen několik vteřin umocněných tajemstvím, ale ten příjemný šokující zážitek mi utkvíval v těle ještě dlouho poté a úplně mě neopustil doteď.

Během těch několika málo vteřin jsem si poprvé uvědomil, že zemřu. Cenu, kterou zaplatím za to, že tady jsem.

Byl jsem v pohádce a cítil jsem se úžasně, jako by se mi vyplnilo nějaké nezměrně velké přání. Jsem tu ale jen na návštěvě. Ta myšlenka, že sem nepatřím navždy, byla nesnesitelná.

Jsem na svět napojen jen volně. Na omezenou dobu.

Není to můj domov. Je to domov skřítkovských dětí.

Byl jsem na světě sám, jako je člověk sám ve snu. I když do snu vejdou jiní – v roli snových hostů –, jsme stejně ponecháni jen sami sobě. Duše nesplývají. Jen plují společně.

Něco z té mlhavé odtažitosti vůči jiným lidem jsem občas pociťoval i v bdělém stavu. Ale stejně: O tom, co jsem tehdy prožil, musím někomu povědět.

Tehdejší kamarádům jsem se o tom nezmínil. Jak bych jim to vysvětlil?

Cestou do školy jsme mluvili o Juriji Gagarinovi – byl ve vesmíru! –, o koních na závodní dráze Bjerkebanen nebo o zimních olympijských hrách v Innsbrucku... a o tom, že kdybychom měli Geigerův měřič záření, našli bychom spoustu uranu a zbohatli bychom... Pak bychom si koupili Rolls-Royce, a kdyby se porouchal, přilítla by helikoptéra s opravářem, co opravuje luxusní auta hned na místě...

Nemohl jsem se přece klukům svěřit s tím, že žít mi připadá „zvláštní“ nebo že já, zdravý jedenáctiletý nebo dvanáctiletý kluk, se bojím, že umřu. Hned by mě uťali dobře vypracovaným a sebejistě předvídavým odmítnutím: Přestaň pindat takové pitomosti!

Šel jsem tedy za učiteli a rodiči. Ti přece musí mít hlubší pochopení pro něco, co souvisí se smrtí. Jsou přece *dospělí*.

Snažil jsem se v nich probudit zájem. Není to zvláštní, že žijeme? ptal jsem se. Není to zvláštní, že existuje svět? Anebo že vůbec *něco* existuje?

Byli však prázdnější než děti. A rozhodně prázdnější, než jak jsem si připadal já. Určitě to bylo tím, že z takových myšlenek vyrostli.

Jen se na mě podívali, jako bych byl divný já.

Proč prostě nepokývli a neřekli ano? Mohli klidně říct: Ano, pomyslení na to, že žijeme, je opravdu zvláštní. Mohli by dokonce připustit, že to celé je tak trochu záhada. Anebo vyložená šílenost! Ale pokud jsem to dobře pochopil, vadiilo jim jen to, že z nich mámím odpovědi na své divné otázky. Možná se báli, co dalšího bych si vymyslel a zeptal se jich na to. Těkali pohledem a dívali se jinam. Zdrtilo mě to, vždyť já tehdy vlastně objevil svět!

Možná jsem vypadal trochu rozpačitě a nejistě, neohrabaně. Neobtěžuju je? Že bych něco přehlédl, něčemu špatně rozuměl, možná něčemu spojenému se smrtí? Protože co o ní vlastně vím?

Anebo dospěli o světě prostě mluvit nechtějí?

O tom, že něco existuje! Že něco vzniklo!

Zrovna k tomu nebylo co poznamenat.

Mluvím o začátku šedesátých let 20. století a o době, kdy si už většina lidí opravdu nebyla jistá, jestli všemohoucí Bůh opravdu stvořil nebe a zemi za šest dní.

Biblické příběhy jsem znal, učili jsme se je ve škole. Ty působivé příběhy jsme měli za úkol se naučit a hrozilo, že nás z nich druhý den učitel